

Narod in kultura – Aleš Ušeničnik (1868–1952)

Narodovo izročilo

Vsak narod živi iz svojih izročil in se s hvaležnostjo spominja mož, ki so ta izročila zaznamovali. Slovenci smo v preteklosti negovali svoja izročila. Duhovščina kot glavnina narodnega izobraženstva je ohranjala in gojila narodna krščanska izročila, ki so v stoletjih postala sestavni del narodovega spomina. Določeno spremembo tega izročila je povzročil protestantizem, ki je po eni strani Slovencem prinesel celoten prevod Svetega pisma v naš jezik, po drugi pa vnesel prvine nemškega protestantskega duha v slovensko kulturo. Zaradi kratkotrajnega vpliva evangeličanske vere v naših krajih se te prvine niso uveljavile. Prevod Svetega pisma je določil razvoj slovenskega jezika in to ostaja trajni temelj narodove kulture, na katerem so gradili tudi katoličani, ki so sicer z *Brižinskimi spomeniki* (okoli leta 1000), *Škofjeloškim rokopisom* (1466) in drugimi zapisi že v srednjem veku postavili smernice za razvoj našega jezika. Jezik, ljudsko in nabožno pesniško izročilo, pridige ter poučevanje v veri so postali stebri narodove kulture. Pomembni del tega izročila je tudi *Škofjeloški pasijon* Romualda Štandreškega (1721–1751).

Če je bilo do preloma iz 18. v 19. stoletje glavno težišče religiozno-verska razsežnost, so se kasneje začeli uveljavljati drugi umetniški, znanstveni in širši kulturni dejavniki. Tako so *Accademio operosorum* (1693) večinoma sestavljali duhovniki, tudi njen ustanovitelj, prvi vodja ter uveljavitelj akademije v mednarodnem okviru je bil ljubljanski prošt Janez Krstnik Prešern (1656–1704). Duhovniki so torej poleg verskega in splošnega izobraževanja usmerjali tudi znanstveno in kulturno-umetniško delovanje, dokler niso v 19. stoletju nastopili tudi drugi, se pravi laični izobraženci. Vendar so še v tem stoletju ključno vlogo pri ohranjanju narodovih izročil odigrali duhovniki, kot so Matija Majer Ziljski, Andrej Einspieler, Anton Gregorčič, Anton Mahnič, Andrej in Josip Pavlica, Božidar Raič, Anton

Korošec, škof Anton Bonaventura Jeglič, Janez Evangelist Krek, Evgen Lampe, Ignacij Žitnik in drugi.

Izbris iz narodovega spomina

Med najpomembnejše delavce, ki so odločilno posegli v narodovo življenje na prelomnici iz 19. v 20. in prvo polovico 20. stoletja do 2. svetovne vojne, brez dvoma sodi Aleš Ušeničnik. Bil je vsestranski delavec, zagotovo pa idejni, duhovni in kulturni usmerjevalec slovenskega naroda, od leta 1895 do 1945. Zato je razumljivo, da se je njegovemu delu, kot vsemu ostalemu krščanskemu in narodnozavednemu kulturnemu izročilu, zgodilo, da je najprej postalo tarča in predmet zaničevanja liberalnih krogov, potem pa je sledilo še hujše - fizični napad in izkoreninjenje, ki so ga v imenu komunizma izvedli revolucionarji. Ti so pometli z dosedanjimi ustaljenimi temelji, v želji ustvariti vse po svoji revolucionarni samovolji na novo. Iz narodovega spomina so odstranili vse, kar je spominjalo na krščanstvo kot sestavni del vitalnih podlag njegovega življenja in kar je bilo tudi osnova vsega Ušeničnikovega življenja in delovanja.

Aleš Ušeničnik, profesor za filozofijo na Teološki fakulteti v Ljubljani.
(hrani Nadškofjski arhiv Ljubljana)

Izbris iz spomina je zato doletel tudi Aleša Ušeničnika:¹ »Tako imenovana ljudska oblast je 21. junija 1948 Ušeničnika hkrati z Leonidom Pitamicem, ki je kot vrhunski pravnik užival velik mednarodni ugled, izbrisala s seznama slovenskih akademikov.«² V pismu Alešu Ušeničniku (25. junij 1948) je predsednik SAZU France Kidrič sporočil, da naslovnik po ukazu Prezidija Ljudske skupščine LRS z dne 21. junija 1948, čeprav ga je SAZU poleg Leonida Pitamica kot pomembnega dosedanje- ga člana uvrstila na seznam, ni več

1 Gabrič, Izključenje Ušeničnika iz javnosti, str. 77–88.

2 Gantar, Uvodne besede, str. 7.

član SAZU. Predsednik ga je v pismu prosil za nadaljnje sodelovanje s SAZU in mu izrazil svoje spoštovanje.³ V pismu 3. julija 1948, ob Ušeničnikovi osemdesetletnici in po izključitvi iz SAZU, je Fran Ramovš, glavni tajnik SAZU zapisal, da je bilo »delo vsebina Vašega življenja, delo, posvečeno dobri misli in poštenemu človeku«. ⁴ Obenem je izpostavil Ušeničnikove zasluge za ustanovitev in začetno delovanje SAZU in izrazil željo, da bi Ušeničnik še naprej sodeloval z njo in delal pri urejanju slovenskega knjižnega jezika. Ušeničnik je bil namreč, poleg Frančiška Lampeta in drugih neosholastikov, najpomembnejši snovalec slovenskega filozofskega jezika. Oblast je vsa njegova dela odstranila iz javnih knjižnic, njegovo ime se ni smelo več omenjati v javnosti. Čeprav je že leta 1910 napisal prvo delo v slovenščini z naslovom *Sociologija*, so v času komunizma učili, da se je sociologija kot veda začela šele po 2. svetovni vojni. Podobno usodo je doživel tudi Krekov *Socializem*.

Življenjska pot

Rojen 3. julija 1868, v revni bajtarski družini, star leto dni je izgubil očeta in je potem zanj in za dve leti starejšega brata Franceta skrbela le mati. Šolo je končal v Škofji Loki in nadaljeval gimnazijo v Ljubljani, stanoval v *Alojzijevišču*, zavodu za revne dijake. Pisal je pesmi (več kot 120), med njimi ljubezenske, (1888 je v *Ljubljanskem Zvonu* objavil *Spomin na zimski večer*), prevajal grške pesnike, tudi Anakreonta, pesnika ljubezni (K. Gantar), in pisal odlične šolske spise. Kljub ponudbi rojaka Ivana Tavčarja, da gre študirat na Dunaj, se je po maturi (1888) vpisal v ljubljansko bogoslovje. Tako kot brata Franceta je tudi Aleša ljubljanski škof

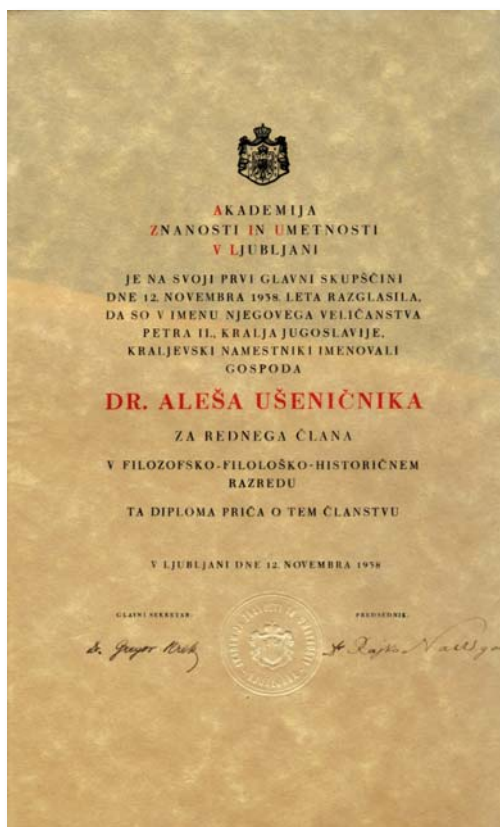
šolsko spričevalo Aleša Ušeničnika, učenca štirirazredne ljudske šole v Škofji Loki, 1880.

(hrani Nadškofijski arhiv Ljubljana)

The image shows two handwritten school certificates from 1880. The left document is a 'Frequentationszeugnis' (attendance certificate) for student Ušeničnik Alojz, and the right one is an 'Obiskovalno spričalo' (visiting certificate) for the same student. Both documents are filled out with handwritten details in German and Slovenian, including names, addresses, and dates.

3 Pismo predsednika Prezidija SAZU Franceta Kidriča Alešu Ušeničniku z dne 25. junija 1948, v: *Aleš Ušeničnik, Čas in ideje*, str. 210.

4 Pismo glavnega tajnika SAZU Frana Ramovša Alešu Ušeničniku ob osemdesetletnici, v: *Aleš Ušeničnik, Čas in ideje*, str. 250.

Diploma Slovenske akademije znanosti in umetnosti, izdana ob imenovanju Aleša Ušeničnika za njenega rednega člana, 1938. (hrani Nadškofjski arhiv Ljubljana)

Poleg predavateljske dejavnosti je Ušeničnik zavzeto pisal o vseh pomembnih kulturnih, idejnih, filozofskih in teoloških vprašanih takratnega časa. Posebno na filozofskem področju je odločilno vplival na oblikovanje slovenske filozofske terminologije. Kot vodilna osebnost katoliškega gibanja na Slovenskem je bil ob ustanovitvi Leonove družbe (9. 1. 1895 je bila potrjena na ministrstvu, ustanovni občni zbor je bil 19. 11. 1896) njen tajnik in urednik njene znanstvene revije *Katoliški obzornik* (1896–1907) in nato *Časa* (1907–1919).⁵

Ušeničnikova dela so izhajala v teh in drugih revijah in tudi v *Izbranih spisih*, ki jih je sam pripravil med leti 1939–1941. Ukvarjal se je s filozofskimi, kulturnimi, idejnimi, verskimi, vzgojnimi, estetskimi, socialnimi in političnimi vprašanji. Iz njih odsevajo njegova bistrost, odprtost, treznost, kulturna in idejna razgleda-

Jakob Missia poslal na študij v Rim, kjer je z »angelskim razumom« (profesor gregorijanske univerze p. J. Billot) študij zaključil z doktoratom iz filozofije in teologije.

28. novembra 1894 je bil v Rimu posvečen v duhovnika in se leto kasneje vrnil v domovino. Po kratkih kaplanskih službah v Škofji Loki in Ljubljani je leta 1897 postal profesor v bogoslovju v Ljubljani. Do upokojitve (1938) je predaval filozofijo in osnovno bogoslovje, kasneje še sociologijo. Po ustanovitvi Univerze v Ljubljani je bil profesor filozofije, trikrat dekan Teološke fakultete in 1923/24 rektor univerze. Redno je torej predaval 41 let, honorarno še do konca 2. svetovne vojne.

Leta 1928 je postal dopisni član Jugoslovanske akademije znanosti in umetnosti v Zagrebu, leta 1937 član Papeške rimske akademije sv. Tomaža Akvinskega v Rimu, naslednje leto častni član Filozofskega društva v Ljubljani. Leta 1938 je bil predsednik ustanovitelj Slovenke akademije znanosti in umetnosti in tudi njen član, dokler ni bil leta 1948 iz nje izključen.

5 Predsednik Leonove družbe je bil prošt Janez Kulavic, podpredsednik pa Janez Evangelist Krek.

nost ter krščanska zavzetost in odločnost. Slovenski jezik v tem času doživlja svojo zrelost in postane tudi jezik izobražencev, za kar ima zasluge tudi Ušeničnik, kot eden najbolj vnetih pišočih duhov svojega časa, zato ga je ravnanje povojne komunistične oblasti »prizadelo in užalostilo«.6 Umrli je 30. marca 1952 v Ljubljani, odrinjen iz javnosti in pokopan v cerkvenem okviru. SAZU mu je dala priznanje s ponovno vključitvijo med člane in simpozijem, ki sta ga organizirala Teološka fakulteta in SAZU.7

Vsestranski kulturni delavec

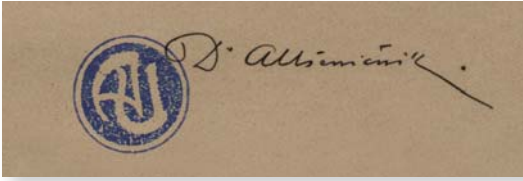
Ušeničnik je temelj slovenske krščanske kulture in politike (Stane Granda). S svojo vsestransko sposobnostjo in delavnostjo je duhovni svet krščanstva poglobljajal ter utrjeval pred viharji moderne, ki so ga hoteli odstraniti iz narodovega življenja. Ravno Ušeničnikov čas pomeni prelom z dotedanjim krščanskim izročilom in iskanje novih modernih poti, med katerimi sta v Ušeničnikovem času Slovence posebno zaznamovala liberalizem in komunizem. To je čas množičnih selitev Slovencev v tujino, najprej s trebuchom za kruhom, potem v begu pred 1. svetovno vojno (posebno Primorci) ter še huje v in po 2. svetovni vojni pred nasiljem revolucije. To je bil čas množičnega propadanja kmetij in nastanka delavskega sloja. To pa je tudi čas ostrega boja za duše, ki so jih kristjani skušali ohranjati v skupnosti Cerkve, a so jih liberalci, tudi z zvijačami, trgali iz nje, čeprav so, po besedah Janeza Trdine, morali upoštevati, da je »večina narodne vojske« pri nas katoliška.

Ušeničnik je kot neformalni duhovni in kulturni voditelj katoliškega tabora dojemal vse te nevarnosti. Kot ostali člani in voditelji katoliške skupnosti, ki so skrbeli za duhovno, politično in gospodarsko-socialno usodo naroda, si je tudi on prizadeval, da bi slovenski katoličani po smernicah papežev versko, duhovno, socialno in tudi politično-gospodarsko utrdili svoje korenine in narod povedli zahtevni prihodnosti naproti. Kot umetnik in mislec je znal združevati intuitivno-neposredno in tudi refleksivno-premišljevalno-kritično plat življenja, da bi mogla posameznik in narod na podlagi vere izmeriti dalj in stran ter se odločati skladno z življenjskimi potrebami in cilji v smislu vere ter tako ohraniti življenjsko ravnotežje. Najbolj slikovito je to predstavil v vihuri 1. svetovne vojne s svojo *Knjigo o življenju*, »najlepši filozofski esej v slovenščini« (K. Gantar), z značilno razčlenitvijo: *Dvom življenja*, *Blagovest življenja* in *Smisel življenja*. Prvi del predstavlja modernega človeka, ki dvomi nad vsem, kot poje Župančič v pesmi: »V moji deželi ni cest, na mojem nebu ni zvezd, v mojih očeh tema, v moji duši bolest.« Drugi del je krščanski odgovor na uganko življenja in tretji slavospev Bogu, ki daje večni smisel človeškemu življenju. V knjigi kar sedemkrat navaja Avguštinovo misel:

6 Tominšek, Dr. Aleš Ušeničnik (1868–1952), katoliški filozof, ..., str. 13–24.

7 Prim. Ogrin (ur.), Juhant (ur.), *Aleš Ušeničnik, Čas in ideje. 1868–1952*.

Odtis Ušeničnikovega pečatnika z inicialkama A in U ter njegov podpis.

(hrani Nadškofjski arhiv Ljubljana)

»Zase si nas ustvaril, in nemirno je naše srce, dokler ne počije v tebi!« (str. 164). Delo zaključí s Frančiškovo sončno pesmijo, hvalnica Bogu gospodarju stvarstva in življenja ter doda še *Slovarček filozofskih izrazov*.

Med filozofijo in pesništvom in drugimi dejavnostmi življenja naj ne

bo prepado, čeprav se je Ušeničnik v sebi boril z nasprotji filozofa in pesnika (umetnika). V tem navskrižju je pisal tudi polemike, kritike, recenzije, a tako, da so celo nasprotniki čutili spoštovanje, zato ni imel sovražnikov. Vsi so o njem govorili s spoštovanjem, celo Fran Govekar, ki ga je zelo kritično obdelal. Spoštovali so ga celo komunisti. Bil je katalizator, ki je spodbujal k dialogu. V tem duhu je potekla tudi polemika med njim in Andrejem Gosarjem glede krščanskega družbenega nauka. Čeprav sta se načelno ujela v krščanskem socialnem aktivizmu, je Gosar zastopal nekatere praktične rešitve, npr. večjo težo obresti, socialno vlogo lastnine, udeleženos delavcev v podjetju, ki še danes niso zadovoljivo uveljavljene.

Sociologija

Ušeničnikov presojevalec Joško Pirc ga je označil kot spremljevalca znamenja časa.⁸ Čeprav so tudi ostali versko-duhovni in kulturni, estetski, filozofski ter družboslovni spisi priče časa in Ušeničnikovih pogledov nanj, je njegova *Sociologija* iz leta 1910 zelo izrazita in celostna razčlemba družbe ter strnjen pregled njegovih pogledov na bistvena vprašanja tega obdobja. Obsežno delo (840 strani), plod avtorjeve filozofske pronicljivosti in marljivosti, je ob ostalem delu lahko nastalo le v neprespanih nočeh. Ko je leta 1907 za Krekom prevzel predavanja sociologije, mu je ta svetoval, naj ponovno izda njegov *Socializem* (zgodovina socialne misli) iz leta 1901, on pa se je odločil, da napiše lastno delo. Zavedal se je sicer, da je o socialnem stanju težko pisati brez ustreznih podatkov, ki jih po njegovem niti na Dunaju kot svetovnem središču nimajo, kaj šele v Ljubljani. Ne glede na to je ta knjiga temeljno delo o družbi s krščanskega vidika. Poleg tega je Ušeničnik napisal približno sto socioloških razprav in leta 1920 še *Uvod v krščansko sociologijo*, ki obsega 144 strani.⁹

Sociologijo razume kot vrhunsko znanost, čeprav je bila takrat šele v povojih. Ušeničnik se je je lotil vsestransko, temeljito in ob predstavitvi spoznaj dotedanjih družboslovnih avtorjev, katerih značilnost je, tudi po Ušeničnikovo, da k družbenemu pojavu pristopajo z različnimi ideološkimi predznaki, ki so naspro-

8 Prim. Pirc, *Ušeničnik in znamenja časov*.

9 Prim. Potočnik, *Ušeničnik in sociologija*, str. 155–166.

tni krščanskemu pogledu na svet. Sociologi Avgust Comte (intelektualna šola), Henrik Spencer (biološka), Karl Marx (ekonomska), Ludvik Gumplowicz (prirodoslovno-sociološka oziroma materialistična kot pri Marxu), Karl Lamprecht (psihološko-etična) so deležni njegove kritične presoje, saj »iščejo enote tam, kjer je ni, v pojavih« (str. 26) in biološki, ekonomski, idejno-dobni (Comte) ali psihični pojav razglasijo za gonilo družbe in zgodovine človeštva. Razume se, da je vse to del, a ne celota družbe. Tudi utemeljitelja sociologije Emila Durkheima omenja kot pristaša organicistične šole (str. 12).

Ušeničnik snov razdeli na štiri dele: prvi predstavlja osnovne ideje: najprej je to človek kot nosilec vsega, spregovori o človekovih pravicah. Dalje spadajo sem družba in njeni zakoni oziroma, kaj je sploh družba (str. 34–107). Drugi del z naslovom *Socialni organizem* obravnava državo, njen nastanek, smoter ter oblast (str. 108–215). Tretji del z naslovom *Socialni sistemi* natančno predstavlja in zavrne tako individualistično-liberalno kakor kolektivistično-socialistično pojmovanje države oziroma družbe. Kritično piše o komunizmu, liberalizmu, individualizmu oziroma kapitalizmu in strankah, ki propagirajo te nazore, in opozarja na družbene posledice teh zmot, ki vodijo v družbeni nered oziroma pomenijo propad družbe. Po njegovem se bo družba najbolje organizirala in organsko delovala po krščanskem načelu, ki ga imenuje solidarizem. Ta temelji na osebi, ki se je pripravljena svobodno vključiti v družbo in je odprta za sodelovanje z drugimi,

Hiša v Predmostu, poznana kot Županovše, kjer so Ušeničnikovi živeli kot gostači.

(foto: Izidor Jesenko)

torej brez družbene prisile (komunizem) in brez liberalistično-individualističnega kapitalizma. V tem delu natančno predstavi zgodovinski razvoj kapitalizma, razvoj dialektičnega materializma in vlogo delavstva v teh procesih po Evropi ter v ostalem svetu. Ta del je še najbližji Krekovemu *Socializmu*, čeprav izpopolnjen in prilagojen novim razmeram. Ušeničnik ob koncu tega dela piše o prispevku Cerkve pri razreševanju socialnih vprašanj in pomenu krščanskega solidarizma. Predstavlja epohalno vlogo okrožnice *Rerum novarum* Leona XIII. iz leta 1891. Cerkev se je posvetila delavstvu, čeprav bi se dalo še kaj narediti, vsaj pri nas pa so Ušeničnik, Krek in drugi uspeli organizirati vsaj tretjino slovenskega delavstva in so sodelovali celo s socialdemokratskimi voditelji (Krek). Dobro je vedeti, da je povsod potekal zagrižen boj za delavce: Karl Marx je nemškega škofa Viljema Emanuela Kettelerja označil kot »*psa, ki nam jemlje delavce*«.

Četrty del Ušeničnikove *Sociologije* nosi naslov *Socialni problemi*: delavsko, obrtno, trgovsko, kmečko, žensko vprašanje, naloga občin, razmerje med delom in kapitalom ter vloga duhovnikov pri razreševanju teh problemov (str. 575–806). Ušeničnik zelo natančno, odkrito in sodobno spregovori o novih razmerah, v katerih se nahajata družina in družba, ter s tem posamezni družbeni stanovi. Po Foersterju pravi, da se je treba »*dosledno upreti vsakemu načelnemu jerobstvu nasproti ženskemu spolu*« (str. 753) in poudarja sodobna izkoriščanja žena ter meni, da je treba družbeno življenje urediti tako, da bo žena lahko opravila svoje glavno poslanstvo matere in žene. Ko govori o obrestih, je proti oduševanju, po drugi strani pa dopušča, da je od »stvari, ki nesejo«, upravičen tudi delež dobička (str. 773).

Vera in katoliška organizacija

Ušeničnik je živel v obdobju dozorevanja našega naroda, pri katerem so slovenski katoličani igrali odločilno vlogo z gibanjem katoliške prenovne. Ušeničnik je v tem procesu vplival na vsa področja življenja kot profesor, pisec, organizator in idejni voditelj. Sodeloval je, razen na prvem leta 1892, na vseh ostalih katoliških shodih (1900, 1906, 1913 in 1923). Na njih so katoličani postavili temelje družbeno-politične organizacije ter s tem ne le zase, ampak za vse Slovence, izdelali podlago za versko, kulturno, izobraževalno, socialno in politično delovanje. Ušeničnik je v teh procesih dobival vedno bolj vidno vlogo presojevalca in usmerjevalca delovanja katoličanov. Tako ni čudno, da je leta 1943 katoličane prepričeval, naj se ne povezujejo s komunisti, čeprav s svojimi idejami ni imel vedno dejanskega družbeno-političnega vpliva. Doživel je razpad Avstro-Ogrske, Kraljevine Jugoslavije ter okupatorske države in nazadnje še nastanek komunistične Jugoslavije. Njegovi spisi razodevajo ne le filozofa, pač pa vsestranskega misleca, pesnika po srcu, saj je prevajal Petrarka in Danteja, iz latinščine pa molitve za brevir. Kot filozof je bil tudi mistik, se pravi, zavedal se je, da življenje naj-

bolje urejamo tako, da se »predamo« Bogu, kar je najbolj uspešen upor zoper zlo, ki se ukorenini v človeku. Prepustitev Bogu je odrekanje zlu in (od)rešenje. Z Bogom človek postavi vse na pravo mesto, ustvarja pristna razmerja, ker Boga prizna za izvor in temelj, kar omogoča pravo razumevanje sveta in človeka ter s tem smisla življenja.

Ušeničnik svojih razglabljanj in pisanje nima le za kabinetno filozofijo,¹⁰ pač pa piše z namenom, da bi ljudem posredoval odgovore na temeljna življenjska vprašanja; uganke življenja ni mogoče razrešiti brez Boga. Vsi njegovi članki in knjige imajo rdečo nit vere, naj govorijo o splošnih kulturnih vprašanjih, morali, cerkvi, religiji ali makiavelizmu, liberalizem ali komunizem. V oceni umetnikov je bolj odprt kot Mahnič, k Gregorčiču in Aškercu pristopa s človeškostjo, čeprav ne spregleda »stranpoti« od vere.

Vera je gonilna sila Ušeničnikovega življenja in delovanja. Duhovni svet je podlaga vsemu prizadevanju, Bog pa luč in kompas osebnega in družbenega snovanja. Zato se je, kljub močni umetniški in estetski življenjski sili, odločil za duhovništvo, kot kristjan je to silo usmerjal z vero v osebno predanost Bogu in ljudem.

Ne glede na današnjo različnost pogledov na pojav vere in predanosti Bogu, ki pa je pustil globoke sledi v izročilu slovenskega katolištva in naroda sploh, ostaja to njegov trajni dar, iz katerega lahko živijo tudi prihodnji rodovi. Prav je, da bi ga omogočili spoznati tudi mladim, temu je namenjen tudi ta zapis, ki naj njegovim loškim rojakom in ostalim razmišljujočim Slovencem vsaj malo razgrne ta bogati zaklad naše duhovne preteklosti.

LITERATURA:

- Gabrič, Aleš: Izključenje Ušeničnika iz javnosti. V: Ogrin, Matija (ur.), Juhant, Janez (ur.): *Aleš Ušeničnik, Čas in ideje. 1868–1952*. Celje : Mohorjeva družba, 2004, str. 77–88.
- Gantar, Kajetan: Uvodne besede. »Dobri misli in poštenemu človeku«. V: *Aleš Ušeničnik, Čas in ideje. 1868–1952*. Celje : Mohorjeva družba, 2004, str. 7–8.
- Pirc, Jožko: *Ušeničnik in znamenja časov*, Ljubljana : Družina, 1986.
- Potočnik, Vinko: Ušeničnik in sociologija. V: *Aleš Ušeničnik, Čas in ideje. 1868–1952*. Celje : Mohorjeva družba, 2004, str. 155–164.
- Tominšek, Mateja: Dr. Aleš Ušeničnik, (1868–1952), katoliški filozof, teolog, pisatelj, urednik in kulturni delavec. V: Ogrin, Matija (ur.), Juhant, Janez (ur.): *Aleš Ušeničnik, Čas in ideje. 1868–1952*. Celje : Mohorjeva družba, 2004, str. 13–24.

10 Prim. IV. del zbornika *Aleš Ušeničnik, Čas in ideje. 1868–1952*, str. 225–311. (avtorji: B. Klun, B. Borstner, R. Petkovšek, D. Komel, B. Žalec, A. Lah in A. Jamnik).